

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS- ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

4.

JANUÁR 30. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizethetni rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 krjával, minden postahivatalnál, 's Pesten a' 'Religio és Nevelés' szerkesztőségénél, (Üllői ut. 822. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váci utcában.

Tartalom: Olvasástanítási módok. — Föl népnevelők, a' reform' mezejére! (Vége.) Majer István. — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — Egy szegény ember' naplójából. Cs. — Statisticai adatok, némelly külföldi gymnasiumokat illetleg. (Vége.)

Olvasástanítási módok.

Az olvasás és olvasni tudás' nagy fontosságát mindenki beláthatja, ha a' dologról komolyan gondolkodik. Az emberi gondolat- és futékony érzelmeknek, azon legszellemebbnek, mi az emberben lakik, megkötése, maradandóvá tétele, 's a' legkésőbbi utódok' számára is föntartása, mikép ez az írás és vele együtt járó olvasás által történik, — valamint az emberi értelmességnek legszebb és hasznosabb diadalma, ugy más részről magas abstractioi tehetséget igénylő működés; melly már magában is, nem tekintve az írás és olvasás által értelmünket gazdagító tárgyak' természetére, értelmet kifejtő, élesítő, és általában az emberi lelket nagy mértékben képező eszköz. Milly értelmi erő-, elvonási tehetség-, figyelem- és combinatióknak kell a' gyermeki elmében fölébrednie a' végre, hogy a' szavaknak egyes tagok- és elemekre-, betűkrei föloszthatását fölfogja, belássa, és így olvasni, írni tanuljon! 'S milly szörnyü lelki kinnak kell az e' mesterség' betanításának a' gyermekre nézve lennie, ha a' tanítás' módja helytelen, akár általában, akár pedig a' tanítvány' egyéniségét tekintve! Ha a' tanító nem találja el azon kulcsot, melly a' gyermek előtt a' titok' zárait fölnyissa, 's melly ha nem is világosan értette, de mégis gyaníthatóvá tegye neki némileg a' betű- és szótágnak a' beszédben hallható hangokkali rokonságát, 's az ezek közti szoros összefüggést! Azért vannak az olvasni tanulásnak annyi, hosszú éveken át szenvedő martyrjai; minő a' híres népnevelő, Overberg is volt, kiről azt olvassuk életiratában ¹⁾, hogy mire olvasni megtanult, nyolcz

¹⁾ Leben Bernard Overberg's. Von Dr. C. F. Krabbe, Domkapitular und geistlichem Rathe. Zweite, vermehrte Auflage. Mit Overberg's Bildniss. Münster, 1846.

ELSŐ FÉLÉV.

abc és-könyvet szaggatott el. Hogy a' gyermeki értelmiségek' gyengeségét, és tanulásrai alkalmatlanságát is gyakran okolhatni e' részben, kétséget nem szenved; de az is bizonyos, hogy a' tanítás' módjától is végtelenül sok függ, 's hogy ez, ha jó, mind a' tanító-, mind a' tanítványra nézve temérdek fáradságot, kint és bosszuságot megkiméltet. — A' honnan nem is esudálhatni, hogy az olvasás' czélirányos, és minél könnyebb, minél természetesebb tanításmódjának fölfedezése körül, a' legnagyobb pedagógok, eleitől fogva nem szüntek és szűnnek fáradozni; 's hogy az ajánlott módszerek' száma korunkban annyira növekedett, miszerint csak ezen egy ága is az elemi oktatásnak, egész, még pedig nem kis literatúrával bír.

Az olvasni tudás, és az olvasottnak értése, fölfogása, tetemes értelmi kifejtettségre mutat; mivel az olvasott szakasz' írójának gondolatmenetét utolérni, követni, 's annak saját értelme- és szívébe átültetését olly gyorsan eszközölni, mint a' milly gyorsan az olvasás történik: jól kifejtett szellemi tehetségeket, nevezetes lélekéberséget föltételez. Vagy miért van sok beszédnek olly kevés sikere; miért gyakorol a' tanító- 's lelkipásztor'nak legszebb előadása is olly csekély, vagy semmi hatást sok hallgatók-, néha egész elhanyagolt községekre is; miért van a' tapasztalás, hogy sok, olvasni tudó, 's a' nyelvet tökéletesen értő, nem csupán kisdedek, de felnőtt egyének is, az általuk olvasottat épen nem értik, abból mit sem képesek megjegyezni; következőleg az olvasás rájuk nézve épen nem mivelő, ismeretgazdagító eszköz? Mert az írott vagy nyomtatott gondolatokat elvonni, saját öntudatukba fölvenni, 's azokról helyeselő vagy rosszaló ítéletet hozni, kellő gyorsaság- és élénkséggel meg nem tanultak (talán nem is képesek, de talán csak meg nem tanítottak). Azért méltán mondja Diesterweg, hogy:

„valamely iskola tanítványainak olvasásbani gyakorlatossága, a' dologhoz értőnek alkalmas mérvész-
szöül szolgál azon állapot' megítélésére, mellyben
átalában az egész iskola van.“ Mivel az olvasás,
a' helyes olvasás, nem valamely különvált, 's
az egyéb szellemi tehetségek' munkásságától elkü-
lönözött készség; hanem az a' tanítvány' általános
előmenetele- 's műveltségének kinyomatául, ered-
ményeül tekintendő: az olvasó (tudnillik értelme-
sen olvasó) gyermek, mindazon ismeretek' észreve-
hető jeleit adván, olvasásbani készsége, hangnyo-
mata 'stb. által, mellyeket tanító- 's nevelőinek ve-
zérlete mellett, saját szorgalma által, akár otthon,
akár csak az iskolában szerzett. A' tanító 's nevelő
magasabb műveltsége-, ismeretgazdagsága- és ta-
nítói szorgalmának ennél fogva a' tanítvány' olva-
sási készségére is tetemes befolyásnak kell lenni;
's valamint tisztán, szabályszerűleg és hibátlanul
beszélni, csak az így beszélők' társaságában tanulhat
meg az ember, úgy a' jó és értelmes olvasásban
is a' tanítónak kell a' kivánt, legjobb mintául szol-
gálni. (Ezért a' tanítói gyülekezetek' alkalmával a'
főolvasásbani mintagyakorlatok nálunk is igen
helyökön lennének.)

Mi az olvasás' tanításának különféle módjait
illeti, előlegesen és általán megjegyyezhetni, hogy
azok, az egyes nyelvek' természetéhez, 's a' tanít-
ványok' egyéniségéhez képest inkább vagy ke-
vésebbé alkalmasokul tarthatók, a' nélkül, hogy azért
általános jelességök-, vagy rosszasságukra biztos
következtetést lehetne vonni. Egyes nyelvek' al-
kotása és a' szavak' kiírása annyira sajátlagos eljá-
rást igényelhet e' tekintetben, hogy például, mi
az angol elemi tanítók által, anyanyelvöket illető-
leg méltán legjobbnak híreszteltetik, az a' magyar-
vagy olaszra nézve nagyon is tökéletlennek és hosz-
szadalmasnak látszhatnék. Jacotot' olvasási tan-
módja például, igen ajánlatossá lön Angliában, mi-
vel ott a' betűk egészen másképp mondatnak ki leg-
több szóban, mint a' hogy eredetileg hangzanak;
azért tanácsosabb egyszerre egész szók' kimon-
dása- és olvasásához (mellyet a' tanulók csak azu-
tán elemeznek alkotó részeikre) szoktatni az ol-
vasni tanulókat, mint az egyes betűknek, a' nélkül
sem igen használható, mert száz meg ezer kivé-
telnek helyet adó hangoztatására tanítani. Hasonlót
mondhatni a' francia nyelvre nézve is. De nálunk
magyaroknál, hol a' betűk' kimondása többnyire
megegyezik azoknak egyes szavakbani hangozta-
tásával, nálunk az illy, tetemes időbe kerülő gy-
akorlatok céliránytalanok, mivel a' tanítvány' elő-
menetelét szükség nélkül föltartóztatók volnának.

Ha az olvasás' lényegét tekintjük, az nem
egyéb, mint az értelemnek azon működése, melly-
nél fogva bizonyos, az emberek' kölcsönös meg-

egyezéséből meghatározott jegyek' láttára, az azok
által jelelt hangokat emlékezetünkbe hozzuk, kellő
gyorsasággal összekapcsoljuk, 's ugyanazon rend-
ben, mint kijelelve szemléljük, beszélő tehetségünk'
segedelmével kiejtjük. Az olvasás tehát a' látott
jegyeknek hallható hangokká fordítása. A' mint
hogy a' leghalkabban olvasónál is észrevehető a'
nyelv-, és többi beszéd-organumok' működése; és
kezdő olvasók nem is képesek a' csupán látott
mondatok' értelmét visszaadni, ha csak azokat hallható
szavakkal mintegy önmaguknak értésökre nem ad-
ják. Az olvasni tanító' fötörekedésének tehát oda
kell irányozva lennie, hogy tanítványa a' betük-
ben megannyi hangok' ábrázolatait tanulja látni,
mellyek' szemléletére, mint jó ismerősök' képé-
nek láttára, tüstént eszébe jussanak az illető han-
gok, és ezeket tisztán kimondani tudja. Szükség,
hogy egyes betűalakok' láttára, szintolly könnyen
eszébe jusson az általuk jelelt hang, mint a' milly
könnyen fölébresztetik egy, házat, lovat, rózsát, vagy
egyéb ismeretes tárgyat ábrázoló kép' előmutatá-
sára, a' háznak, lónak, rózsának 'stb. fogalma a' kis-
ded' elméjében. E' végre szükséges a' betűk' tulaj-
donképeni hangját minél tisztábban betanultatni,
's azt nem zavarni össze, sem a' tanítvány által
összezavartatni nem engedni a' betűk' neveze-
tével. Mert például az y hangja 's neve köztiszoz-
nyu nagy a' különbség; 's ki ez utóbbit amattól eléggé
meg nem különböztetve, kinozná a' tanuló gyer-
mek' értelmét, az a' legnagyobb fonáság' bűnét kö-
vetné el. Pedig mi ez egy betűről áll, áll kisebb-
nagyobb mértékben a' többiekről is, főleg az ösz-
szetettekről; 's áll különösen az anyai mellett jó-
kor taníttatni szokott idegen nyelvekről. Mit egy
névtelen, a' német olvasástanítás' kigonyolására,
még a' 17-dik században irt, ¹⁾ hogy tudnillik:

„Wenn man hoch lesen will, spricht man ha-o-ce-ha;
Man tönet zweimal ha, und ist darin kein a.“

ugyanazt a' magyar olvasás' megszokottabb tanítás-
módja-, 's legtöbb tanítóiról is elmondhatni. Vagy
nem kell-e a' gyermeknek ,esz-zé-i-vé'-t mon-
dani, hogy ,sziv'-et értsen belőle? Az e betűt há-
romszor is hangoztatva, míg a' kimondatni akart
szóban egyszer sem fordul elő! Mint kívánhatjuk
a' legnehezebb mesterségre tanítandó, és abstra-
ctiohoz nem szokott kisdedtől azon nagy combina-
tíoi tehetséget, hogy ennyi anomaliát kiegyenli-
teni tudjon, 's általa meg ne zavartassék?

„Klingt es nicht wunderlich, wenn man will spielen sagen,
Und kommt mit ,es-pe-i-e-el-en' hervor?“

Nem csudálatos-e, ha egy rejtélyes ,té-ipszilon-

¹⁾ „Nachsinnern Lesekunst, in welcher das Mangelhafte
des Buchstabirens aus dem Wege geraeumt wird.
1635.“

u-ká'-ból kell a' gyermeknek e' rövid szócskát ,tyuk', kisyllabizálni?

Meg kell annakokáért a' kezdővel mindenk előtt a' betűk' tulajdonképeni jelentését, az általuk jelelt hangot, egész tisztaságában, minden mellékhangoktól elkülönözve, ismertetni. Ez a' magánhangzókkal könnyen történhetik; azért a' betűk' ismertetésében velők tétetik a' kezdet. A' mássalhangzókkal már bajosabban megy; de ez sem lehetetlen. A' hangoztatás' ajánlói, 's az ezen tanítási rendszert kimivelt paedagogok különféle módokat találtak ki ezen eljárás' könnyebbitésére; mellyeket itt egyenkint előszámlálni hosszadalmas lenne. Annyit azonban mondhatni, mikép a' magyar nyelv' alkata, 's írásmódunk, számtalan oly nehézségeket elhárít és mellöz, mellyek' leküzdésével más nemzetek' elemi-tanítói heteket és hónapokat kénytelenek elvesztegetni.

Hogy a' gyermek oly abstract, 's előtte egészen új dolognak némileg értelmes fölfogásáig emelkedhessék, minő az írás, a' gondolatnak látható jegyekhez kötése, és ennek olvasása: megkivántatik az őt erre előkészítő oktatás. Megkivántatik, hogy a' tanító figyelmeztesse őt, értelmesen elmondott, 's tisztán hangoztatott elbeszélésekben, az emberi beszéd-, és egyes részeinek fölosztható voltára; hogy őt figyelmeztesse azon elemekre, mellyekből egyes szavak állnak, a' szóttagok- és betűkre, mellyek valamely hangot alkotnak. Némi kis magyarázat, ismételt próbák és figyelmeztetések után látni fogja, mikép a' gyermek is meg tudja különböztetni lassankint ezen, előtte ismeretes szóban: borsó, pusztá hallás után is a' tagokat, bor és só; valamint azt is, hogy akár végén fosztassék meg egy (ó) betűjétől, akár pedig elől a' b-től, mindig némi változás következik be ezen szónak nem csak eredeti hangoztatását, hanem értelmét illetőleg is; érteni fogja, hogy az ,orsó' milly hang' elvétele által támadt; 's minő rövidítés történt ezekkel: bors, bor. (Vagy bölcső, bölcs; bör, bö, ör; héja, héj, éj 'stb.) 'S valahányszor egy betűt elvesz, hangoztassa ezt a' tanító, lehetőleg tisztán, és minden más segéd- és mellékhangokat kikerülve; ²⁾ 's miután többszöri pró-

²⁾ Mit eleinte leginkább oly mássalhangzókkal kell tenni, mellyek' hangoztatása könnyebb, például a' es, ez, f, h, k, p, r, s, z betűkkel, az azokkal kezdődő 's még inkább végződő szavakban; azokat majd a, majd e, majd ismét más magánhangzókkal kötvén öszsze, hogy a' különféle összeköttetésben mindig változatlan főhang annál jobban kitünjék, 's azt a' gyermekek minden segéd- és mellékhangoktól megkülönböztessék. Például a' következő szavakat használhatni: á-es, mé-es, rá-es, gyol-es, kul-es, es-end, es-ik, es-ont, es-ő 'stb., lán-cz, (kérdhetni többszöri hangoz-

tatás után alakját is megmutatta, figyelmeztesse tanítványait, hogy melly hang az, a': b, cz, d 'stb. betűben, melly annak tulajdonképeni lényegét teszi, 's mellynek az e hang csak oly melléklete, melly a' könnyebb kimondhatás végett adatott hozzá, de melly a, vagy (mint az angolban) i is lehetne, például: ba, cza, da 'stb. vagy bi, czi, di, 'stb.; vagy pedig előlről is tétethetnék, (mint eb, ecz, ed 'stb.) a' tulajdonképeni hangnak minden sérelme nélkül. Elemeztesen egyes rövid, és hangzóbb betűkből álló szavakat alkotó részekre; találtassa ki, milly betűk' hangját vehetni ki belőlök: 's mindezt rendszeren előbb, mintsem az ekkép ismertetett hangok' jeleit, a' betűket, csak meg is mutatta volna; hogy így értelmöket az elvont tárgyak' fölfogására képesítse. Az ezen előkészítő oktatásokat igen hosszúsak-, és épen ezért unalmasokká tenni nem tanácsos ugyan; de egészen mellözni még káros: mivel a' hangok' megkülönböztetésében szerzett készség annál gyorsabbá teszi az előmenetelt, hiánya pedig annál nehezebbé, később az olvasás' tanulásában. Azon apróságokig menő, 's néha nevetségessé vált mesterkélés, mellyet e' részben nagy nevű paedagogoknak is, mint egy Graser-, Denzel- és egyebeknek, nem méltatlanul vetnek szemökre, ovakodókká teheti ugyan az értelmestanítókat, nehogy tulzásba essenek, és a' pusztá mó d s z e r e k b e n kelletténél többet helyezzenek; de arra soha sem szabadítja föl őket, hogy egyes elvétett állítások miatt, a' tanítás' könnyebbé tételére vonatkozó legalaposb tanácslatokat is megvessék. Azért hogy Graser a' betűk' alakját lényeges összeköttetésben állónak hitte a' száj és beszélő organumok' mozgásával, 's ennek különböző helyezeteit vélte a' betűk' formája által ábrázoltatni, mi nem áll: a' jobb tanításmód' közönségessé tétele körül szerzett érdemei mindig elvitázhatlanok maradnak. Azért hogy némelly, mindent systematicus rámarára vonni törekvő szobatudósok a' betűzni tanuló kisdedeket a' legczifrabb műszavak' betanításával kinozták 's kinozzák, ('s mindezt pusztá előkészületül,) mellyeknél maga a' dolog, t. i. az a b c valamennyi betűinek könyv nélküli megtanulása ezerszer könnyebb ³⁾: azért azt, a' mi rendszereikben valóban

tatás után: ,Mi hibázik e' szóból, kincs, vagy lán-cz, ha csak ennyit mondok: ,kin,' ,lán'; nemde ez a' hang es, ez ²⁾ lé-cz, ez-él, kilen-cz, pol-cz; fal, fej, fog, rőf, fut, fű; hát, hét, hit, hon, hús; kas, kés, kín, kos, kút, kő, mák, szék, sok; pár, pénz, pinty, por, pör, pép, súp; rák, kár, rész, vér, rongy, tor, rőf, rut; sár, sas, seb, vers, sík, sor, súly; zár, réz, tiz, őz, tűz 'stb.

³⁾ Vagy nem nevetségessé-e, midőn a' ,Mund weit,' (a) ,Mund breit,' (e) ,Mund spitz,' (u) ,Mund rund' 'stb. commandószókat kell a' gyermekeknek érteni tanulniok előbb, hogy az a és e közötti különbséget belás-

jó és hasznavehető, szívesen kell fogadnunk; 's az ügyes tanító mindig meg fogja választani tudni a' lényegét az esetlegestől, 's amannak olly alakot adand, minőt tanítványainak különböző fölfogásaik, előismereteik és helybeli körülményeik igényelnek. Mi legalább igen is méltókul tartjuk az elfogadtatásra Grasernek azon elveit, miszerint: minden tanítás egy új ismeretnek a' már meglévőhöz csatolásában áll; (miből következik, a' tanítónak azon kötelessége, hogy a' tanítványokban tetteleg és valóban meglévő ismeretek' összegét kitudja; 's azon ügyessége, hogy a' már meglévő ismeretekhez, az eszmék' társulatának szabályai szerint, minél természetesebb uton és könnyebben csatlakozó ismereteket kössön; ne pedig azokhoz nem illőket, tetemes hézag hagyokat, 'stb.) és minden tanítás a' tanítvány' fölfogási tehetségének és ismeretesatolási munkásságának fölbresztésén alapszik; (következőleg a' szellemi munkásságnak bármilly tárgyak, nem csupán betűk körüli gyakorlása is tanítás; még pedig ollyan, mellynek az iskolában is meg kell az olvasást többnyire előznie; 's hogy minden tanításnak az életből (a' tanítványt környező életből) kell kiindulnia, 's arra viszonylania; következőleg az olvasástanítás' módjának is ollyanná kell tétetnie, melly szellem-ébresztő, az önmunkásságot előmozdító, 's a' tanuláshoz kedvet adó, ne pedig attól örökre elidegenítő legyen. Mindezt tehát mi nagyon is okszerűnek és követendőnek valljuk: de azért ezen elvek' gyakorlati alkalmaztatásában Graser-től itt-ott eltérni, szinte okosságnak tartjuk; mert nem hiszszük a' betűk' hangjának megjelelését az által könnyítettnek, hogy a' gyermeknek így szólunk: „A' h betű' kimondásánál az egész alsó állkapca egy fuvóvá válik,“ ('s hát ha a' gyermekek közül fuvót fele sem látott?) „azért irunk, de

sák; és öt-hat éves kisdetek a' „sanfte und scharfe Zahnschlusslaut, Gaumenschlusslaut, Windlaut, Zungenlaut, Schnurrelaut, Blaslaut, Sauselaut, Zischlaut, Zungenhauch, Gaumenhauch, Tonhauchlaut,“ (ez a' j betű!) „Kelelhauch,“ vagy épen a' „Lippenbrummer, Kehlsummser, Knallaut“ és „Zungengaumenzischer,“ 's több illy rémletességek' betanulásával kioztatnak? 'S nem csudálatos-e, hogy midőn Graser az i betűt akarja, a-bet-t sem ismerő tanítványaival megtanultatni, azokhoz így vél szólhatni: „Fühlt ihr bei dem Hervorbringen dieses Lautes nicht die Zunge gegen vorne zusammengedrückt, aber noch innerhalb der Zahne? Und stösst ihr nicht einen geraden Strom von Luft hervor? Wie wollen wir nun diese Stellung des Mundes abzeichnen? Ihr zaudert.“ (Biz' elliszem.) „Ich denke, wir bezeichnen die Zunge mit einer kurzen, senkrechten Linie, die wir innerhalb der Parallelen setzen,“ 'stb. Nem úgy hangzik-e ez, mintha már Anatómiát és Geometriát hallgatott egyénekhez szólana? Pedig kisdetek vannak előtte, kik az i betűt még nem ismerik!

csupán fővonalokban, egy fuvót. Tudnillik a' fölhuzott fuvó egy hosszú 's egy rövid liniát csinál. A' ch-nál a' nyelv meghajlik a' lehelésben, azért (?) a' fuvó-jel elébe egy ivet teszünk, és lesz belőle ch' 'stb. Szerinte az o-t azért írják illy alakban, mivel kimondásakor a' száj gömbölyü alakot képez; az a-nál az alsó ajak a' gömbölyüből függőleges (?) irányban esik le; ugyazért o-t irunk, 's egyik oldalához függőleges vonalt csatolunk. (Milly nevetséges önkény! Mintha a' nagy betűk nem voltak volna előbb, hogy sem a' jelenleg divatozó kicsinyek; 's mintha e' föltevésnél fogva nem kellene a' betűknek minden nyelvben egyenlőknek lenni! Miután az a, e, i, o 'stb. hangok' kifejtése minden nyelven egyforma ajakmozdulatot idéz elő.) Az i betű Graser szerint azért iratik olly egyenes, hosszú alakban, mivel a' száj egyenes légvonalt lök ki; nem fontolván meg e' magyarázat' szerzője, hogy e' szerint a' kis l-et háromszorosan megvont i gyanánt kellene a' gyermeknek kimondania . . . Illy különzségekre tehát számtalanokra bukkanhatunk; de azért mi a' rendszerben jó 's használható, köszönettel veendjük; nem mulasztandjuk el nevezetesen az olvasás- és írásnak egyszerre tanítására vonatkozó, fölöttébb prakticus ajánlatait tanítványainknál gyakorlatba hozni, 's őket az egyes hangok' jeleire figyelmeztetvén, azoknak papíron, vagy kötéblán, vagy akár homokbani utánozására, lerajzolására fölhevni, ösztönözni, szoktatni. Azért hogy Denzel' mesterséges olvasóladait, mozgatható betűivel, nélkülözhető költekezésnek tartjuk, a' szók' alkotó részeinek elemzésére fordított figyelmét nagyon is helyén levőnek ítéljük. Mert hogy egy példát (nyelvünkre alkalmazottan) adjunk elő, valljon nem értelemfejlesztő, 's előkészítő eljárás-e az, mellyet ő az O, Ohr, Thor szavak' elemzésében követ, irván: „O weh! ruft Einer, der grosse Schmerzen hat. O! sprecht das nach.“ Erre a' tanító, fülét érintve: „Wie nennt ihr diesen Theil des Körpers? — Lautet dieses Wort auch noch, wie der vorige Laut? — Gebt acht, wie habt ihr denn das erste Mal gesprochen? — Wie das andere Mal? — Ist nicht bei Ohr etwas hinzugekommen, was bei O nicht da war? — Bildet aus O langsam Ohr. — Was habt ihr nachher hören lassen? — Ihr seht nun, Ohr ist aus dem Tone O, und dem Schalle r zusammengesetzt.“ Itt a' tanító előveszi óráját, 's kérdi: „Wie nennt ihr das? — Klingt dieses Wort (Uhr) auch noch wie Ohr? — Wo ist der Unterschied? — Am Anfange, oder am Ende des Wortes?“ — Nun gebt acht! Ihr wisset, was ein Thor ist. Ohr, Thor, lautet das ganz gleich? — Ist zu Ohr etwas hinzugekommen, wenn ich Thor spreche? — Wo? am Anfang, oder am Ende? — Wer will mir angeben,

was hinzugekommen ist? — Aus wie vielen Theilen besteht nun das Ohr? — Aus wie vielen Theilen das Wort Thor?“ Pedig a' német nyelv, 's helyesírási szabályok e' gyakorlatot, a' használhatatlan h által, melly e' szavakban Ohr, és Thor, az O és T betűkhez csatlakozik, még nehezítik is. A' magyarban e' szóval ásó, lehetne próbát tenni, ekképen. (Folyt. köv.)

Föl népnevelők, a' reform' mezejére!

(Vége.)

V.

Tudván, hogy a' keresztény kath. iskolák egyszersmind nevelő-intézetek, és a' házi nevelésnek pótlói: a' tanoncokat atyai fegyelem alatt kell tartani, 's így a' czélszerű oktatás mellett szoktatással is, test- és lelkileg, rendeltetésökhez képest helyesen képezni. És pedig, testi- leg, egészségesekké 's ügyesekké kell őket mivelní; lelkileg pedig értelmesekké, eszesekké, nemes szívűekké, 's olly jó akaratúakká, hogy erényes élethez szokván, mint igaz keresztények, az Isten és jámbor emberek' kedvelteivé, jó hazafiakká, e' földön megelégedettek, 's az örök üdvösségre alkalmasokká növekedjenek. E' végből emberséges iskolai törvények és czélszerű napi- rend irányozza 's kormányozza lépteiket.

Az iskolai törvények három sarkponton épüljenek: **1**-szor, hogy a' tanítványokadják meg Istennek, a' mi az Istené; **2**-szor, hogy a' tanodát a' szabott rend szerint szorgalmasan látogassák, ott figyeljenek, és a' rendelt leczkéket jól megtanulják, 's a' gyakorlatokat el ne mulasztják; **3**-szor, hogy józanul viseljék magukat; az illendőséget és keresztény erkölcsiséget mindenütt és mindenkor szemök előtt tartsák, és így jámbor keresztény erkölcsökhöz szokjanak. Minél kisebbek az iskolások, annál gyermekiebben és részletesebben kell az e' három pont szerinti rendszabályokat kifejteni; 's hol a' házi gondviselés épen elhagyott állapotban sanylik, ott még a' házi foglalkozások, ugy mint fölkelés, evés, munka, lefekvés' rendjét, módját is az iskola jelelje ki; 's gondja legyen a' népnevelőnek, hogy a' törvények tiszteletben tartassanak. E' törvény-tiszteletet biztosítsa az okszerűség. Ne legyen a' törvény szerfölött sok, ne legyen tulszigoru: hanem győzze meg a' fiatal- ságot az előljárásság' jó indulatáról. Egyébiránt ezen alapon minden igazgató, a' helybeli körülményekhez képest, szerkezze egybe a' tanodai törvényeket, mellyeket az iskolában föl kell függeszteni, és gyakrabban értelmezve fölolvassni.

A' napi- rend tanodáinkban jelenleg különbözik; némelly helyen vasárnap' kivételével na-

ponkint látogattatik az iskola, másutt a' szombat vagy szerda szünnap, némelly helyen pedig rendszeresen kedden délután és csütörtökön tartatik szünet. Nem akartam bizonyos szünnapot javalni, mert ismerem a' megrögzött szokás és előítéletek' hatalmát; azonban csak helyeselnünk lehet az e' tárgyban kelt újabb rendeleteket, mellyek szerint a' kedd és csütörtöki délután szünidőül tüzetett ki a' kath. elemi iskolákra nézve. A' szülők ugyan nem szeretik a' recreatiokat, azért úgy intéztesse- nek, hogy a' szünidők is testi gyakorlatokra, kísé- tálásra, katonásdira, mesterségekre 'stb. fordítat- ván, valódi fölépülésül szolgáljanak. Azonban a' gyermeket soha sem kell önmagára hagyni; még játékaikat is szem előtt üzze; 's a' mennyire az illy szün- és nyugidőre a' tanító- és tanítványnak egy- aránt szüksége vagyon, az úgy rendeztessek, hogy változatos gyakorlatok mellett, az illy szünnapok se röppenjenek el gyümölestelenül.

A' tanítás' óráira nézve is falunkint vál- tozik a' szokás, és sok helyt reggeli 7 órától szinte délig, 's 1 órától szinte estig tartatnak tanórák. Hogy az illy hosszas gőzfürdő a' tanító- és tanon- czokra nézve nyomasztólag ne hasson, időközben legalább $\frac{1}{2}$ órát testi gyakorlatokra vagy éneke- re kell szánni, mi a' lankadt testi-lelki erőket mint- egy fölfrisítendi. Ne törődjön azzal senki, hogy e' divat nevetségesnek fog tartatni; elején minden ujság szembetünő; de mihelyt czélszerűségét be- látják, egy uttal meg is kedvelik. Győzzön, a' mi jobb. Véleményem szerint falun, reggel 7 órakor jöjjenek össze a' gyermekek; $\frac{1}{2}$ óra mulva sz. mi- sére vezettessenek; hol a' körülményekhez képest énekléssel vagy olvasó-imádsággal áhítatlanban tar- tassanak; Isten' nevében 8 órától 11-ig tarthat a' tanítás (tudván, hogy ezt a' szülők kívánják; de a' gyermekek' száma is közönségesen olly nagy, hogy egy tanítóra sokszor 100, gyakran két annyi is esvén, nekik több időt kell szentelnünk), ugy mégis, hogy fél tiztől egész 10 óráig testgya- korlatok tartassanak, 10-től 11-ig pedig folytat- tassék az oktatás. Délután 1-kor van az összejöv- vet, és 4-ig tart az oktatás.

A' tanítás fölváltva imádság- és énekekkel kezdetik és végeztetik; mert a' tudomány' ajándé- ka magasból, az irgalmasság' szent lelkétől jön. (A' tanodai imádságról, lásd a' 'Religio és Nevelés' 1848-diki, első félévi 29—32 számaiban megje- lent értekezésemet.)

A' tantárgyakat $\frac{1}{2}$ óránként változtatni kell. A' tantárgyak bizonyos napok- és órákhoz legye- nek kötve; 's illy napi- rend rovatokba írva, saját- lag minden tanoda' számára szerkesztessék, melly is a' tanodában felfüggesztendő. Példányul egy napi rovatot ide iktatok.

Első osztály' tan-rendje. *)

Téli félévben.				Nyári félévben.							
1-ső évi folyam.		2-dik évi folyam.		3-dik évi folyam.		1-ső évi folyam.		2-dik évi folyam.		3-dik évi folyam.	
1	Ima. — Külszemlélet által figyelem, értelem fejtenő.	— Külszemlélet mellett, a' belsejébe képezendő.	— Gondolközelítettség képezése.	Ima. — Külszemlélet.	— Képzet-, gondolat-fejtés.	— Gondolatképezés.	1	— Külszemlélet mellett, a' belsejébe képezendő.	— Külszemlélet mellett, a' belsejébe képezendő.	— Külszemlélet mellett, a' belsejébe képezendő.	— Külszemlélet mellett, a' belsejébe képezendő.
2	Helyes elbeszélésekkel a' vallásos érzés élesztendő.	Vallásos érzet bibliai történetekkel élesztendő.	Hivallás' elemei; biblia' elemei; szertartások' elemei.	Hit- és erkölcsi történetek.	Vallás és biblia.	Hivallás, biblia, szertartások' magyarázata.	2	Helyes elbeszélésekkel a' vallásos érzés élesztendő.	Vallásos érzet bibliai történetekkel élesztendő.	Hivallás' elemei; biblia' elemei; szertartások' elemei.	Hit- és erkölcsi történetek.
3	A' kiesinyek' vidorságra testi gyakorlatokkal emelendő.	Testi gyakorlat, betűzés, írás.	Testi gyakorlat; szótagolás, olvasás, írás.	Gymnastica.	Testi gyakorlat. Betű-foglalás.	Testi gyakorlat, olvasás hangjelzéssel, írás.	3	A' kiesinyek' vidorságra testi gyakorlatokkal emelendő.	Testi gyakorlat, betűzés, írás.	Testi gyakorlat; szótagolás, olvasás, írás.	Gymnastica.
4	—	A' falon függő ábrák, eszköz-, szín-, mértékrajzok' ismertetése.	Természet-történet.	—	Állatok és növények' ismertetése.	Természet-történet. — Ima.	4	—	A' falon függő ábrák, eszköz-, szín-, mértékrajzok' ismertetése.	Természet-történet.	— Ima.
1	Ima. — Alaktan' elemei.	Fej-számolás. Arab számok' ismertetése.	Fej- és falhalmi számvetés, a' 4 közönséges nemben.	Ima. — Alaktan.	— Fej- és írásbani számvetés.	— Számvetés, római számok' ismertetése.	1	Ima. — Alaktan' elemei.	Fej-számolás. Arab számok' ismertetése.	Fej- és falhalmi számvetés, a' 4 közönséges nemben.	— Számvetés, római számok' ismertetése.
2	—	Nemes érzelmefejtő történetek, életírások' elbeszélése.	Magyarok' története elbeszélésekben; közmondások, versek.	—	Nemes érzelmeket fejítő történetek és életrajzok.	Magyarország' története.	2	—	Nemes érzelmefejtő történetek, életírások' elbeszélése.	Magyarok' története elbeszélésekben; közmondások, versek.	Magyarország' története.
3	Emlékezet-fejtő imák, erkölcsi mondatok, énekek.	Betűzés, hangképzés.	Írás.	Emlékezet-fejtő imák, versek, közmondások.	Betűfogalás; tollal írás.	Olvasás, írás.	3	Emlékezet-fejtő imák, erkölcsi mondatok, énekek.	Betűzés, hangképzés.	Írás.	—
4	Egyházi ének.	—	—	—	—	—	4	Egyházi ének.	—	—	—

*) Ez olyan tanrendszernek rovat-töredéke, mely két osztályu, de 5 éves folyamú, rendes elemi tanoda' számára készült.

A' kitüzött napi-rend szorosán megtartandó.

Minden 2 hónap' végével a' tanultak ismételendő k. Félévenként nyilvános próbák, vagyis kísérletek tartandók, mellyekre a' szülőket szent-székről is meg lehet hívni, de jelesb fiuk által minden ház'népe külön is megkeresendő; ezzel csak a' figyelem neveltetik, és az iskola iránti részvét élesztetik. Az illy nyilvános próbatéteken osztott jutalmak az iskolát megkedveltetik. A' szülők'szivéhez magzataik'szívén keresztül visz az ut... Ki a' rendszeres tanfolyamot becsületesen befejezi, annak tisztességes ajánlatul szolgáló iskolai bizonyítvány is kiadathatik, a' templom' peccsége-, s plebános és mester'aláírásával.

Népnevelők! a' reform' tervét röviden ezekben kívántam előterjeszteni, mellyet minden fölhívás nélkül, azonnal, minden elemiskola-igazgató, s ezzel egyetértőleg a' mester, életbe hozhat! Föl tehát azonnal, tettelesen, a' reform' mezejére! Ha az illetők lelkismeretüket megnyugtatni, becsületeket tisztába hozni, s jóllétüket biztosítani ohajtják, azt csak az okszerű előmenetel, tisztóknak korszerűleg buzgó betöltése által érhetik el. Azért barátim, ne várjuk az intést, nógatóst! Karoljuk föl a' fontos perczekeket; a' lelkismeret, sz. hitünk ezt a' nélkül is sürgeti; az Ur pedig Dániel próféta által hirdeti, hogy: a' kik sokakat igazságra tanítanak, tündöklenni fognak örökkön örökké, mint a' csillagok. (Dán. 13,3.) Előzzük meg a' törvényt; mutassuk meg, hogy mi tudjuk, akarjuk is sz. hivatásunknál fogva a' népnevelést üdvesen kezelni, s e' szerint az emberiség' boldogítóivá, valódi orangyalivá lenni, s hogy isteni mesterünk, Jézus Krisztus' áldására, s' édes hazánk' bizodal-mára, szeretetére méltókká magasztaltatni, főohajtásunk. Legyen úgy!

Irtam Esztergomban, 1848-ki oct. havában.

Majer István.

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Gyertya-szentelő Boldogasszony' napjára.

(Sz. Lukács. 2. rész. 22—32. v.)

„Az időben: miután eltelének Mária' tisztulásának napjai, Mózes' törvénye szerint fölvivék Jézust Jerusalemben, hogy bemutatnák őtet az Urnak; mint az Ur' törvényében írva van: minden fiu, ki anyjának méhét meg-

nyítja, az Urnak szentelt legyen; és hogy áldozatot nyujtanának be, mikép az Ur' törvényében meghagyatik, egy pár gerliczét, vagy két galambfiat. Vala pedig akkor Jerusalemben egy Simeon nevü, igaz és istenfélő férfi, ki várta Izrael' vigasztalását, és a' Szentlélek vala benne. Kinek kijelentetett a' Szentlélek által, hogy mindaddig nem fog meghalni, valamig az Urnak Krisztusát (fölkentjét) meg nem látja. S a' Szentlélektől indítatva templomba jött, hol midön a' gyermek Jézust szülei bevitték, teljesítendő vele, mi a' törvény szerint szokásban volt, ő is ölébe vevé a' kisdedet, és áldva az Istent, mondá: Most bocsátod el Uram, a' te szolgádat, igéd szerint, békeségben; mert látták szemeim az általad küldött Üdvezítőt, kit rendeltél minden népek' színe elébe, világossággul a' pogányok' megvilágosítására, s népednek, Izraelnek megdicsősítésére.“

I. Ismét egy kedves kép egy istenfélő és szegénysége mellett is minden kötelezetéseinek híven megfelelő család' vallásos éltéből. Istennek szívbeli hódolattal bemutatott, és határtalan bizodalommal följánlott kisded; érette a' Mindenható' templomában szívből hálákat adó szülék; szent örömeik- s ajtatosságukban résztvevő jámbor jóbarátok... Milly egyszerű mindez; és mégis olly fonséges, olly megható, követésre vonzó! Vajha a' példának külsőleg utánozóit, ama' boldogító érzelmeket is eltanulnák! Az anyaszentegyház, beavatási szertartása által, az alkalmat nem mulasztja el nyujtani, ez érzelmek' nyilvánítására. Miért, hogy az sokak által olly hidegen végeztetik?

II. A' boldogságos szüznék a' törvény' teljesítésébeni pontossága, magas előképül szolgálhat minden kereszténynek. Ő fölmegy Jerusalemben, mivel a' törvény ugy kívánja; bemutatja sz. fiát, mint elsőszülöttet, ugyanazon törvény' szellemében, melly az egyiptomi elsőszülöttekre jött csapásnak az izraelitáktól lett kegyelmes elfordítását, az utódok' hálás emlékezetében örök időkre megőriztetni kívánta ¹⁾, s azért minden elsőszülöttet az Ur' szentélyének szolgálatára adatni, vagy pedig azt, az áldozók' tehetségéhez mért, adományyal megváltatni parancsolta. A' szegények' áldozatát, a' pár galambot mutathatja csupán be; de mégis bemutatja: mivel a' törvény, Istennek törvénye, szent előtte. Tanitsón az ő sz. példája bennünket, buzgóknak lenni az isteni-szolgálatban, buzgóknak lenni a' hitvallásunkkal járó kötelességek' gyakorlatában, buzgóknak azon szertartások' teljesítésében, mellyeket az isteni jótétemények' emlékezetének örökítésére az egyház rendelt, s annyi sok évszázadok, annyi jámbor catholicus ősök' gyakorlata megszentelt, s tiszteletre méltókká tett.

III. Hányan várják ma is az ősz Simeonnal Izrael' megvigasztaltatását, a' jobb napokat, mellyeket előbök ifjúságuk' képzelő ereje festett, s mellyek után egész éltökben hiában sovárogtak! Ők csalódtak; és csalódnok kellett: mivel a' képzelt jobb napokat egyedül anyagi tekintetben, s mint egy földi boldogság' biztosítóit várták. Illy napok pedig a' földön nincsenek, de nem is lesznek. Maga az ősz Simeon is, illy értelemben várván népére jobb időket, a' legszomorubb csalódásban élt volna: mivel Izrael' földi diésőségét néhány évtized mulva Jerusaleml' romjai temették el... És látta volna a' szent várost világhírü templomával elpusztulni, a' zsidók' százezereit fegyver' éle által elveszni, s a' megmaradtakat rabszolgákként eladatva, a' föld' minden részeibe szétszóratni! De ő magasabb célok után sovárgott; neki nem földi javak, és Izrael' világi diésősége kellett, hanem azon szellemi ujjászületés, mellyet az ő-szövetség' minden jobbjai reméltek, s melly az egész

¹⁾ Mózes' IV. könyv. 3, 13.; 8, 17.; 18, 16.

emberi-nemet a' bün' rabságából megszabadítandá. Ő egy magas, isteni eszmének élt; azért nem is csalódott. Isten' ígéretei szentek, 's ki azokban bizik, soha sem fog várakozásában megszegyenülni. Illy fönséges eszmék és remények legyenek, mellyeknek mi is éltünket szenteljük: 's akkor a' földi pályafutás' végéhez közelítve, nem lesz okunk egy eltévesztett élet fölött keseregni; hanem égi örömtől dagadó kebelrel mondhatjuk, miszerint rendeltetésünknek megfeleltünk, életünk' célját elértük. Ha egy jól végzett napi munka után olly megelégedést érziünk, melly minden más örömeivel fölülmul édességével: mit gondolunk, egy egész életnek Isten' segítségével jó bevégezése, nem végtelen öröm' forrása leend-e?

IV. Tisztes ősz! ki nemzeted' sorsán olly hő szeretettel függsz, 's annak megdicsőíttetését olly buzgó részvétellel hordozod szíveden, milly szép példánya vagy a' valódi hazafiságnak, mellyet a' vallásosság megszentelt! Simeon örvend Izrael' dicsőségének; de csak annak, mellyet az egész föld' kerekéjére kiárasztott igaz tudomány' fénye kölesönözend Judaeának... 'S valóban, lehet-e valamelly nemzetre nézve nagyobb dicsőség, mint az emberi-nem' mivelődésére, igaz hit általi fölvilágosítására, 's maradó jóllétének eszközzésére jótékonyan hatni? Pedig e' részben nem köszön-e a' világ mindent ama' választott népnek, melly az egy igaz Istennek ismeretét, az azt örökítő hagyományok- és sz. könyvekkel együtt a' bálványozó tömegek közt megőrizte? Nagygyá 's dicsővé egy egész népet is az tesz, mi a' családokat és egyéneket szokta; nem a' világi hatalom és mások fölött gyakorlott uraság, hanem a' magasabb miveltség, szellemelő, tudomány 's erkölcsi jelesség. Amaz mulandó; de az utóbbinak érdeme és neve soha ki nem vész. A' keresztény Roma, a' kis Belgium' stb. hasonlíthatlanul ragyogóbb helyet foglalnak el a' történet' lapjain, a' bennök kifejtett, ápolt, és terjesztett vallásosság, tudomány 's művészet' tekintetéből, mint a' náluknál százaszorta nagyobb, 's arany- és drágakövekben dus török és tatár, vagy mongol, birodalmak. 'S valljon kiknek van a' népek' eme' valódi dicsőségének biztosítására nagyobb befolyásuk, mint a' tanítók- 's nevelőknek? Azért értsük meg hivatásunkat! — Izraeltől a' világi hatalom elvételét, mert hiszen e' földön semmi sem állandó; de azon megdicsőíttetés, mellyben látnokai, 's a' kebelében fölűnt isteni Megváltó által részesített, megmarad örökké. Minden emberi miveltség, tudomány 's értelmi előhaladás ezen ősi, évezredes törzsokról sarjadt; 's a' ker. hitre tért pogány világ, minden erény- és ismeretgazdagságával, ezen nép' vadfájába oltott 's nemesített zöldág. ²⁾ Azért félre a' kérekedéssel. „Nem te hordod a' törzsoköt, hanem a' törzsok téged.“ Félre a' nem keresztényi lenézéssel. Azon időpontra, mellyről az apostol szól, ³⁾ hogy a' neki olly kedves nép is, mellyért kész vala átokká lenni, megismerje szabadítóját, e' nagy időpontot nem a' gyűlölség, hanem csak a' szeretet hozhatja közelebbre.

Septuagesima-vasárnapra.

(Sz. Máté. 20. rész. 1—16. v.)

„Az időben mondá Jézus tanítványainak e' példabeszédet: Hasonló mennyek' országa a' eselédés emberhez, ki korán reggel kiméne, műveseket fogadni szőlőjébe. Szerződven pedig a' művesekkel egy tizesnyi napibérben,

²⁾ Rom. 11, 17,—18.

³⁾ U. o. 25 — 26.

elküldé őket szőlőjébe. 'S kimenvén három óra tájban, látta másokat henyéltve állni a' piacon; és monda nekik: menjetek ti is az én szőlőmbé; 's a' mi igazságos lesz, megadom nektek. Azok pedig elmenének. Kiméne pedig ismét hat, és kilencz óra tájban, és hasonlóképen eselekvék. Midőn pedig tizenegy óra felé kiment, és más vesztég állókra talált, monda nekik: Miért álltok itt egész nap henyéltve? 'S felelének neki: mivel senki sem fogadott föl minket. Monda nekik: menjetek ki ti is szőlőmbé. Midőn pedig beesteledett, monda a' szőlő' ura gondviselőjének: Hívd elő a' műveseket, és fizesd ki nekik napi béröket, az utolsókon kezdve az elsőig. 'S előjővén a' tizenegy óra felé fogadottak, és kiki egy tizezt kapott közülök. Előállván pedig az első is, gondolák, hogy ők többet fognak kapni: nyérének pedig ők is egy-egy tizezt. És elvén, zugolódának a' eselédés ember ellen: így szólván: ez utolsók egy óráig dolgoztak, 's te mégis őket mivelünk egyenlőkké titted, kik a' nap' terhét 's hőségét viseltük. Ő pedig felele, 's monda közülök egynek: Barátom, nem teszek neked igazságtalanságot: nemde egy tizesben szerződött velem? Vedd el, a' mi tied, és menj el. Én ez utolsóknak is annyit akarok adni, mint neked. Avagy nem szabad-e nekem a' magaméval, a' mit akarok, azt eselekednem? Vagy azt nézed irigy szemmel, hogy mások iránt jó vagyok? Így lesznek az utolsók elsőkké, 's az elsők utolsókká; mert a' hivatalosak sokan, de a' választottak kevesen vannak.“

I. Pirulva kell megvallanunk, de sok embert megpróbálna ma is, ha olly körülmények közé jutna, mint a' minőkben azon munkások valának: 's lennének elegenden, kik irigyelve mások' jó szerencsésjét, szinte nem állhatnák meg szó nélkül a' családátya' jószívűségét. Zsidóországban tudnillik, hol az ur Jézus tanított, nem úgy szokták, mint mi, az órákat számlálni; nem éjféltől kezdve; hanem a' nap' fölkelésétől, annak lenyugvásáig; úgy hogy egy óra náluk akkor lévén, mikor a' nap már jóval előbb fölkel, a' dél hat órára esett, 's akkor lett tizenkettő, mikor a' nap lenyugodott. 'S így ama' napszámok is, kiket a' szőlő' ura 11 óra felé meghívott, már csak egy óráig dolgozhattak, ezt is a' legkellemesebb alkonyodási időben, 's azonnal este lön. És mégis az őket föl fogadott eselédés ember az egész napi bért megadta nekik: a' mi oka lett a' többiek' zugolódásának. De ki mondhatná joggal, hogy az elégedetlenek' panasza igazságos volt?... 'S ki mondhatná joggal, hogy az emberek' neheztelése igazságos, mellyel a' maguknál szerencsésebbek, gazdagabbak' jóllétét fölpanaszolják, 's az isteni gondviselést, melly az emberek közt illetőn aránytalanságot hozza létre, vádolják? Meg akarják-e valljon az Isten abbeli jogától fosztani, hogy javait ne osztogassa szabadon; az ő végtelen bölcsesége szerint, mellyet az emberi értelem megfogni nem képes? Nem az Isten igazságtalan, ha egynek többet ad, másoknak kevesebbet; hanem az emberek' irigysége gonosz, melly nem akarja belátni, mikép Isten még annak is, a' ki legkevesebbet kapott, többet adott, mint a' mennyivel neki tartozott: mert hiszen e' kevés is, haugyan kevés, Istennek ingyenkegyelméből származik, és meg nem érdemlett ajándék. Avagy mit mondanál, ha tehetségedhez képest jót téve egy ügyefogyottal, a' másik vagy harmadik is hasonló követelne, 's azért, hogy neki is ugyanannyit, vagy még többet nem adtál, zugolódás- és sértő szókra fakadna? Nemde, hogy: egy gonosz és rossz szívű ember, ki nem érdemli, hogy vele jót tégy.

II. Azonban ne féljen a' hívő! Mit az Isten csupán a' t a' l m á b ó l is megtehetne, mint ura mindennek, azt ő nem teszi soha j ó s á g nélkül, 's ebben is csak a' mi javunkat akarja. Nem egyenlőn osztja ki javait, mert az

emberek tehetségei sem egyenlők. Némelyeknek többet adott, másoknak kevesebbet: de a' mit adott, mindenkinek egyedül a' jóttevésre adá, 's használatul — a' következő számadásig; hogy a' kinek több van, adakozás által szerezzon érdemeket a' jobb életre; a' kinek pedig kevesebb, az béketűrése és keresztényi megelégedése által tegye magát méltóvá a' nagyobb kincsekre egekben: azt pedig ismerjék meg mindketten, hogy csak sáfárai az Urnak, ki rájuk a' sokat is úgy, mint a' keveset, ingyen jóvoltából bizta.

III. Valamint a' szerénység és önmagát érdemtelenné valló megalázódás a' kereszténység' alap-erénye, úgy a' magát egyebeknél jobbnak tartó gőg és irigy rosszakarat, az Isten' országával ellenkező szellemek' alapbűne. A' kevélység irigy: a' szeretet ellenben résztvevő, 's mások' örömeiben leli boldogságát. A' ki maga is azon van, hogy felebarátjával jót tegyen, és azt minél több örömeiben részesítse, az nem fog soha busulni rajta, ha, mit ő nem tehet, Isten teljesíti; vagyis ha az, embertársait boldogítja. Avagy nem fogná ő is ugyanezt tenni, haugyan tehetné? Ha a' lélek jó benne, igen. Ha pedig rossz, úgy épen nincs joga, mások' sorsát irigyelni. Az illy boldogtalant mi sem eléghethetné ki. Ő a' mennyországban is szerencsétlenné érezné magát, látván a' eselédés ember' képében példázott Istent, mint részesíti csupa jóvoltából az örök dicsőségben azokat is, kik talán kevesebb éhséget és szomjúságot, fárasztó munkát és nélkülözést szenvedtek, mint minőket ő tapasztalt, vagy a' nálánál is többet türt hitvallók és vértanúk valaha kiálltak.

IV. „Barátom! nem teszek neked igazságtalanságot”: ezt mondhatja Isten minden embernek, bármily nyomorult legyen is élte. Mert ha arról van kérdés, hogy mit érdemelünk, töredelmesen kell a' prófétával fölkiáltanunk: „Uram, ne lépj ítélre a' te szolgálóddal!” 'S ha ez életnek minden tapasztalt, vagy csak remélt, de ezen remény által is boldogító javaira, — a' velők járnai szokott bajok- és szenvedésekkel együtt, alkudni kellene, valljon nem vállalnók-e el azt minden nyomoruságaival együtt inkább, hogy sem a' nem-lételet és megsemmisülést? Hiszen olly parányi béréért, minőt az emberek adnak, milly sok és nagy munkák, mennyi terhek' elviselését magunkra vállaljuk! És ezt önkény, szabadon tesszük; veszendő díjért: — míg Isten jutalmul örök életet ígér! Az Isten nem tesz nekünk igazságtalanságot!

V. Isten a' henyelőket nem nézheti, 's a' napnak mindenik órájában új meg új fölészólítást intéz hozzájuk, az üdves munkásságra ösztönözvén őket. Ő éltünk' minden szakaszában, állapotunkhoz mért tevékenységre hív föl bennünket. Ha meg akarjuk érdemleni, nem mondom az örök életet, de csak azon mindennapi kenyeret is, mellyel táplál bennünket a' földön, munkálkodnunk kell, és Istennek szolgálni. Mindnyájan az Ur' szőlőjében vagyunk; ámbátor a' kiszabott munka nem egyenlő: hanem kinek-kinek ereje- 's természetéhez vagyon alkalmazva. Ki tartana olly szolgát, ki fizetne olly napszámot, a' ki semmit sem tesz? 'S hányan kívánják mégis, hogy Isten őket minden gondolható javakkal ellássa, jóllehet az ő szent céljainak kivételére egész éltökben mit sem tettek, sőt arra soha, még csak nem is gondoltak!

VI. „Sokan vannak a' hivatalosak.” Sokan, mert mindnyájan meg vagyunk az Ur' szőlőjében munkásságra, az Isten' országának szóval- és példával-, keresztény jámbor élettel-, és hivatalunk' lelkesmeretes teljesítéséveli terjesztésére hívva. Isten kinek-kinek adott tehetségeket, az erény' országának saját körébeni terjesztésére: 's a' ki e' tehetségeket, erőt, gazdagságot, hatalmat 'stb. jól hasz-

nálja, az az Ur' szőlőjében hűséges munkás. Ne mondja senki: „én nem szorultam e' kereset-, e' hivatal-, e' munkára; mivel én a' nélkül is el tudok élni.” Meglehet; de az Isten nem henyelésre, nem a' könnyű életre, hanem dologra hívott minket. Ha te nem szorultál is rá: de ha Isten arra képessé tett és alkalmassá, úgy ez hivatásod, ez az Ur' szőlőjében kiszabott munkád. Vagy azt véled, hogy az Isten irántadi különös kedvezésből tette éltedet olly kényelmessé? Korán sem. Hanem csak azért mentett föl az élet' gondjaitól, hogy hivatásodnak annál pontosabban megfelelhess, hogy egészen annak élhess.

Egy szegény ember' naplójából.

Hóziataros este volt, midőn egy téli napon, plebániám' ablakából a' néptelen utszára tekinték. A' homályos éj esendesen közeledve terült el a' hóval fedett vidéken, 's az általános némaságot csak a' kutyák meknek itatás' idejét jelentő esikorgása, és a' faluba sereglő varjak' káromása szakította meg, mellyek a' már-már feketélő templom- és toronytetőn keresének éjjeli nyugvóhelyt. Egyetlen egy idegen embert láttam az országuton végig gyalogolni, 's végre a' falu' kutja előtt leülve, vizet kért. Milly szegénynek kell lenni, gondolám, hogy illy hidegben csak vízzel enyhítheti szomját... Behívtam a' tovább utazni akarót, pihenésre; 's a' vándor a' meghívást köszönettel fogadta. — Ekkor láttam, hogy egy szelid, fájdalmas arczkifejezésű, de azért lélekben nyugodt agg áll előttem, ki a' világgal számot vetett, és csak helyet látszott keresni a' földön, hol fáradt fejét az örök nyugalomra lehajthassa... Pár nap mulva házamban mult ki, nyugodtan, boldog halállal. — Hátramaradt vagyona egy imádságos könyv volt, mellybe hátul néhány beírt lap vala ragasztva: 's ez az öreg' naplója volt. Rövid, de tanulságos. A' szegénynek, mert az volt, örökségét az olly nagy számu rokonoktól visszatarítani, lelkismeretes dolognak ítéltém; azért a' mindnyájoknak irottat, ezennel közös birtokká tettem. A' kincs eléggé nagy, hogy mindeniket kielégítse; ha mégis használni akarják: mert megtanítja őket, — békével tűrni.

Én is sokszor kérdeztem, mit annyiszor hallék másoktól (még pedig, a' mi esudálatos, gazdagoktól is; mernekik a' szegények alkalmatlanságot okoznak) kérdeztetni, hogy: minék is a' szegény ember a' világon? Sokáig törttem én is rajta fejemet; és miután felelni tudék rá, megértém, hogy épen az e' kérdésre kellőleg megfelelni tudás, célja, valamint egész itteni létünk-, úgy a' szegénység- és szenvedéseknek is. Hisz' ha szegények nem volnának, há általán szenvedni, legalább a' nyomort látni, nem kellene az embernek, úgy soha sem is kérdené, miért van e' világon: az élvezet olly természetes életezélnek látszik előtte... De Isten akkép tette föl a' kérdést, midőn a' szegényeket olly nagy számmal teremté, hogy az arra adandó feleletet lehetetlen az embernek, bármily magas állásu és gazdag legyen is, kikerülni.

„Miért vannak szegények?” 'S nem egészen egy értelmű-e eme' kérdés azzal, hogy: „miért vannak emberek?” Óh mert a' szegények' száma igen nagy; 's nem azok a' legszegényebbek, kik magukat ilyenekül érzik, azoknak lenni tudják. (Titk. jelen. 3. 17.) A' magukkal megtelt és kényelemben élő emberek' száma csekély aránylag; a' hasonlíthatlanul nagy többség nem él kényelem- és bővelkedésben. Ki pedig soha sem szenvedett, és így szárandó

szegény nem volt, vagy hogy azzá legyen, nem várhatja, olyan, higyétek el, kevés van, igen kevés, igazán szólva talán egy sincs a világon. Épen azért vannak tehát szegények, a miért emberek vannak: hogy megismerjék Istent, és az ő saját nyomoruságukat; hogy megismerjék e földi élet hiúságát és örömeinek semmisségét; hogy szívök ne tapadjon e rövid élethez, hanem egy jobb és örökkévaló utáni vágyódásra hevüljön. 'S nem könnyebb-e ezt a szegénynek elérni, belátni, hogysem a' gazdagnak? Szenvedni, szegénynek lenni: ez a szabály; a' bővelkedés csak kivétel. A' nélkülözések' utja, országutja az emberi-nemnek vég-czélja felé; 's hogy sokan így sem jutnak el oda, hova őket az Isten hívja, csupán maguknak tulajdoníthatják. De Isten a' nagy többség' számára a' legbiztosabb és közönségesebb utat és eszközöket választotta, mint böles és kegyes atya népének. „Nehéz a' gazdagnak bemenni a' mennyek' országába.“ Isten pedig az abba jutást könnyíteni akarta.

Egy, és a' legfőbb, mi ez utat, az alázatosság' utját némelyek előtt nehézzé teheté, a' megvetetés, a' lenézetés volt, különösen a' régi világban: de az Istennek egyszülött fia, Krisztus Jézus, e' nehézséget is eltávolította. Ő szegénynek született; bizonyára nem ok nélkül; és azt, mi sokaknál megvetendőnek látszott, megdicsőítette. Szegénynek lenni most annyi, mint Jézussal egy sorsban osztozni, vele rokonságban lenni... Sokszor tapasztaltam, hogy a' kik a' szegénységet sem mások-, sem magukban tisztelni nem tudták, kik elkeseredve panaszkodtak, hogy olyan sorsuk, vagy még rosszabb, mint a' kutyáé: azok rendszeren, elvetemült gonoszok valának. — Az igazán érdemes szegény érti, mi fonséges, milly tiszteletre méltó rejlik egy olly sorsban, melly a' halandót egyenesen az isteni gondviselés' kezeibe teszi le, mint a' magával tehetetlen kisedet anyjának ölébe; hogy ez állapotában egy kisedet' bizodalma- 's gondtalan ártatlanságával, mindent csak az Istentől várjon, ki az ég' madarait táplálja, 's a' mező' virágait ruházza; — minthogy akár maga-, akár másoktól mit sem várhat a' földön... Én a' kisedeket minden szegénységök mellett is, mindenkor igen boldogoknak hittem; 's méginkább, miután az evangelium is az ő bizodalomteljes ártatlanságuk' utánozását teszi kötelességünké. Sok fekszik ama' szép mondatban: „Szegény ember' szándékát boldog Isten bírja.“ Neki Isten a' társa, meghittje, segéde, kívül gondjait és reményeit naponkint megosztja, sohajtásai-ban tudatja... Mint a' szegény napszámost estvére haza örömtelt bizodalommal váró gyermek sereg, ollyan a' hívő szegénység' csoportja: — minden reménye annak szerető gondoskodásában van helyezve, kit ő atyjának nevezni megszokott, de annak lenni tapasztalt is. „Mit hozand édes atyánk estvére?“ Mennyi várakozás, remény, édes bizodalom; 's milly öröm annak teljesültekor, vagy még a' reményeket tul is haladott valóság' megérkezéssel! Pedig a' mi atyánk mennyben jobb, mint egy földi atya lehet gyermeke iránt, de hatalmasb is! Miért ne biznánk tehát benne, 's ne várnök bizodalommal az estét, melly őt nekünk meghozza, 's vele gazdag ajándékít?

* * *

Sokan a' munkát elviselhetlen súlynak nézik, melly a' szegényre nehezül, őt még szegénységénél is inkább gyöttri; holott ez az egyetlen, mi az életet érdekessé teszi, 's a' szegénynek pénzbe nem kerülő gyönyörűséget szerez, és a' megpihenés' páratlan édességét. Mi is volna az élet munka, fárasztó munka nélkül, különösen a'

szegényre nézve? Talán boldogabb lenne, ha egész órákon, hosszú napokon át, keserű érzetek és rémes gondolatok közt tűnődnek, a' henyé képzelődés által elébe festett csábító képeknek mikénti valósíthatása fölött; ha a' dolog által elő nem készített álomtól megfosztottan hánykolód-nék kemény ágyán: hogy szendergéséből pár pillanat mulva föleszmélve, lássa keserű csalódását, érezze a' lehetetlenséget, illy uton czéljához jutni; 's annál epesztőbb, annál kétségbeejtőbb legyen annak tudása, hogy baján segíteni lehetetlenség, hogy neki e' föld vigasztalást nyújtani nem képes? Avagy azt akarjátok-e, hogy a' 'éltlenség' hevítő álmai, 's a' fölkorbaécsolt szenvedélyek elhatározások-ra keltsék föl önző vágyait, testiségét, gőgjét és haszonlesését, mellyek lelkének nyugodalmát örökre elrabolják; 's hogy a' társaság, mellyben él, mint ellenségét üldözze mindaddig, valámig könyörületet nem tudó kezei rá, a' törvényszegőre, egy nyomorult élet után, gyalázatos halált is nem hoznak? 'S ez azután nagyobb áldás lenne rá nézve, mint az istenes munka, melly őt kötelessége' betöltésének örvendetes öntudatával jutalmazza; 's melly naponkint szaporodó tanúságokkal vigasztalja meg őt, a' szegényt, hogy Istennek földén nem hiában élt: mert kezeinek munkája, 's ennek foganatja, szántóföldön és réteken ugy, valamint a' kezeivel rakott paloták' falain, 's az Isten' dicsőségére emelt egyházak' ormain, századok mulva is meg fog látszani; még akkor is használva, boldogítva az emberiséget. 'S ti őt e' fölséges pályától, az érdemek' ezen ösvényétől akarnátok elvonni, az által, hogy a' dolgot vele megutáltatjátok? Jaj nektek, és az általatok elámitottaknak! Ha a' henyéség minden emberre nézve ördög' párnája, ugy az a' szegényre nézve takaró is egyszersmind, melly előle az üdvesség' napját végképen elfogja. 'S talán a' dúsak, a' világ- és mammonnak szolgálói, nem dolgoznak? Óh az ő munkájok csaknem emberi erőt haladó gyakran: és megteszik mégis hiu, földi jutalomért, vagyis inkább annak reményében; sokszor egy helyes szó- és intésre... sokszor a' várt jutalom helyett halátlanságot aratva. A' szegény ember' munkája nem olly lelket szárító, mint a' világ' hatalmasaié. Ő nagy terveket nem csinálhat; de nem is bukik bele vállalatába. A' munka' bevégzésének dicsőségét elragadhatják tőle had- és békében; de tetteinek öntudatát nem: 's csak ez maradandó. Isten az egyedül, kit a' dicsőség illet: az emberek azt maguknak tulajdonítván, e' szentségrablásukért mindenkor iszonyuan lakoltak; 's a' szegényt legalább a' büntetések' e' neme nem éri.

* * *

Ma végig mentél egy fővárosi utcán 's elnézted a' pompás palotákat; nemde szerencséseknek vélted azok' tulajdonosait? Hiszen ők nem szegények... Pedig a' nyomor és inség e' palotákba is belopódzik. Van gazdái közül, kit adósságok' iszonyu terhe nyom; egy másikat száműzetésében, övéinek kinteljes állapotja keseríti; a' harmadikat épen ama' pompás építmény vitte időelötti keresett sírba; többeket olly gondok gyötrennek, minők a' szegény' viskójába be nem férnek...

Egy egyszerű kertet látok amott, a' főutra nyíló kapujával. A' vas rostélyzaton keresztül gyönyörűn tűnnek szembe a' csavargó ösvények, a' kies ligetek, mulatóházak, 'stb. Azonban mondd meg, ki szerencsésebb, ama' szegény-e, ki az utakat tisztítván, velem együtt a' virágok' szemléletében gyönyörködik, vagy a' kertnek ura, ki mindezeket nem látja, mert — világtalan? Ki mondható már e' kert' birtokában levőnek inkább? Az-e, ki arra csupán költ, de

benne mi gyönyörűséget sem talál, 's a' ki azt még csak nem is láthatja; vagy az, ki a' kert' szépségeit naponként szemlélve, benne az isteni jóságot és hatalmat, az olly szép természetben nyilatkozót, örömtelven csudálja; 's olly munkáért, mellyet a' kertnek ura is örömet végezne, ha tudna, még fizetést is huz? Pedig a' világnak milly sok javaival vagyon a' dolog így; mellyeket a' szegények szint-ugy, vagy még inkább használnak, hogy sem azoknak tulajdonképen ugy nevezett urai, a' tehetősek! Az emberek' irigysége és nagyravágyása temérdek okot lel ez életben a' békételenségre; vajha a' hálás szeretet szintolly leleményes észszel fedezné föl azon, számra nem kevesebbet, mellyek a' sorsunkkali kibékülésre és Isten' akaratábani megnyugvásra nógatnak!

* * *

Egykor álmodtam, legalább ugy tetszett, mintha a' mennyei bíró' sz. széke előtt állottam volna, itéletét, az egész örökkévalóságra szólót, meghallandó... Mérhetlen messziségre kinyuló tér feküdt előttem; 's e' tér telve volt emberekkel, kik mintha valamennyien ismerőseim voltak volna ('s valóban ugy látszott, mintha azok lennének) rám meresztett szemeikkel, bizonyos mohó kíváncsiság-, részvét-, szánakozás- és (mondjam-e a' sokak' arczáról lerívó érzetet?) kárörömmel, alig elfojtott bosszúval vizsgálának; sorsom' mikénti eldülését várva... 'S előhozattak tetteim, gondolatim, szavaim' roppant naplói, 's az élet-halál' mérőserpenyőjébe perczenkint eső súlyok lelkeket majd az örök élet' reményével éleszték, majd a' kárhozat' setét mélyébe vonák le. Ha hogy olykor az isteni malaszt' segedel-mével jól töltött óra, nap, istenes cselekedet, némi tulsúlyt adott is az élet' mérlegének, csakhamar rá leverő, 's megszégyenítő adatok olvastatának ki a' könyvből, 's a' sebesen alárohánó bünsúly, csaknem fölbillentve az élet' serpenyőjét, mellyben egyedüli nehezékül az Isten' irtalma feküdt még, a' legborzasztóbb mélységbe látszott magával ragadni akarni. 'S az élet' napjai e' közben fogytukhoz közeledtek; a' lapok' utolsójára fordíta az angyal: és én — jól tudva, mikép éltém' végső szakaszában mit sem teheték Isten' dicsőségére 's embertársaim' javára, — mármár megnyilni látám magam előtt a' kárhozat' örvényét, mellybe (nem-egy, általam megsértett, károsított, mellőzött körül-álló' szemeiből véltem kiolvashatni a' helyeslő itéletet.) menthetlenül taszítandó valék, 's hova a' szívet és főt körülrajongó rossz szellemek erővel igyekeztek alárántani... Borzasztó pillanat; évek' szenvedéseivel fölerő kétség! — Milly iszonyunak kell a' fájdalomnak azon helyen lenni, mellynek már küszöbén is illy szívet fagyasztó rettegés fojtja el az élet- és reménynek haldokló szikráját....

Meddig tartott e' kin, nem mondhatom meg; mivel a' végtelen fájdalom és keserűség minden más érzést és gondolatot megfásíta valómban. Egyedül azt tudom, hogy a' lap' végsoraihoz ért angyal örömsugárzó arczezal mutatott éltémnek utolsó, tétlen, mert csupa szenvedések közt töltött szakára, 's elhagyatott, nyomorult állapotomban Istenhez rebegett amaz imádságomra: 'Legyen a' te sz. akaratod. Bár sok, a' mit szenvedek, kevesebb mégis, mint mennyit érdemlek.... Egyszerre könnyűlten érzém magamat; kibeszélhetlen öröm' érzete villanyozott át: föltekinték, — 's a' bünsúly magasan föllebegett; a' rettenetes bíró' szeliden pillanta reám: a' boldogságomat résztvevőleg ohajtó rokonlelkek' hálafohásza, 's egy, már csak távolból hallható, bosszus hörgés üt meg füleimet. Ragadtatni érzém magamat, — de fölébredék.

'S ez álom volt? Nem, ez nem vala álom; én valót, mert igazságot láttam. 'S ez időtől fogva örülök, hogy Isten a' szegénység és más nyomorúságok által az előtte legkedvesb áldozat' tevésére nyujt alkalmat, tudnillik akaratomnak tökéletesen az ő szent akaratja- 's gondviselésére való bizására. 'S a' részvét' mondhatlan fájdalmi szállnak meg, midőn utamban szegény- és nyomorultakra, nagy és hosszú kinokat szenvedőkre talállok, kik az Isten' hatalmas keze alatt meg nem alázódva, békével tünni nem tudnak, nem akarnak; kik annyit szenvednek minden haszon, és örökös jutalom' reménye nélkül. A' boldogtalanok! Pedig mi könnyű volna nekik az érdem, a' vigasztalások és örök élet' utján haladni! Miután csakugyan szenvedniek kell a' földön, nem borzasztó vakság-e, alázatos önmegadás nélkül szenvedni, 's mind ezen, mind pedig a' más élet' reményét elvetni? Ah, kik a' népet, a' szegények' ama' roppant tömegét, a' religiótól megfosztják, azok végtelen gonoszságú bünt követnek el a' kétszeresen nyomorulttá tett emberiség ellen. De hisz' ezt Isten nem is fogja megengedni. Még mindig áll, hogy: 'az evangelium a' szegényeknek hirdettetik.' A' megdicsőített emberi szegénység' jelképe, a' feszület, az értünk mindent, egész a' meztelenségig nélkülözött Megváltó' keresztje, még mindig látható a' hívő szegénység' falvai mellett, és szobáiban: 's a' szegénységnek ezen emlék- és rendjele, záloga az irántai tisztelet és religio' ki nem haltának.

* * *

Nem tagadhatni, sokat szenvedtem éltemben; de azért életem szép volt, 's én annak folyamára örömmel gondolok vissza. Nem lehet rossz, mire az ember lelkének gyötrelme nélkül, nyugodtan emlékezhetik... És én a' szenvedések' jó voltát innen is szeretem következtetni.

Sokat tapasztaltam, mert, 's ezzel eleget mondék, szegénynek születtem. Oh a' szegények igen sokat szoktak e' földön tapasztalni: 's tulajdonképen csak az ő tapasztalásaik nevezhetők olyanoknak. Előttök ki sem tartja szükségesnek a' tettét, álarozot; ők a' legmeztelenebb valóságot látják. A' világi jóllétet öröklöttek többnyire csak élveznek, és csalódnak. Az ő ugy nevezett tapasztalásaik jobbára keresett, 's épen azért ámitó benyomások. Ők akkép mennek ki a' világba, miként mi szegények néha a' színházba; előlegesen kiválasztva a' nekik tetsző darabokat, mellyekben ötleteik szerint majd sirni, majd nevetni, majd egyedül csak látni lehessen. Illy szinpadi előadás az egész élet-tapasztalásuk. Csalódást, szórakozást, mulatságot keresnek a' bajokban is, és keseregnek költött nyomorok fölött; a' valódit nem ismerve, sem fölötte igazán, mélyen megillető szomorúságot nem érezve. Azért néha mutatkozó részvétők is csak addig tart, meddig szeszélyök, nem pedig a' meddig a' könyörületre fölhívó nyomorúság. — A' szegény a' durva igazságot találja élete' pályáján; 's ő azután igazán tapasztalja, mi a' lenézetés, megvetetés; tanuja az életben föltűnő valamennyi rosszaknak, még az erkölesieknek is, ezek' tulajdonképeni okáig jutva, a' temérdek visszaélések- és csalásoknak, hivatali hűtlen kezeléseknél és nyomorgatásoknak, alávaló tettetés-, képmutató hízegés- meg önző esuszásnak. Ez azután tapasztalás; fájdalmas, de igaz. A' szegény nem szinpadi alpések' havát látja, hanem érzi a' prozaicus hideget, és nem ritkán éhen hal meg.... (Vége köv.) Cs.

Statistical adatok, némely külföldi gymnasiumokat illetőleg.

(Württembergi gymnasiumok. Vége.)

A' württembergi gymnasiumok, lyceumok és fensőbb reáliskolák' számára, 1844-diki sept. 30-dikán kiadott rendelet (Dienst-Vorschrift) szerint, a' nevezett intézetek' előljárósága közvetlenül a' kir. tanulmányi tanács alatt áll; (1. §.) 's a' 3. §-ban mindenekelőtt, gondjainak elsőjévé az a' fölötti örökös tétetik, hogy: „mindarra ügyeljen, mi a' tanítványok' v a l l á s - e r k ö l e s i m i v e l t s é g é r e b e f o l y á s s a l b i r , ' s a z t e l m o z d i t a n i k é p e s . “ A' tanítás' czélszerű rendezése- és fegyelem' föntartásának tekintetéből, az intézeti előljáróságot mindenütt gyámolítja egy 'tanítói convent', melly az intézeti előljáróság' elnöke alatt egybegyűlt fő- (azaz: osztály-) tanítókból áll: 's melly a' nagyobb fontosságú ügyek fölött tanácskozik, és azok iránt illetőleg határozatokat is hoz. Hol az intézet több osztályból (például, alsó és felső gymnasiumból) áll, ott az egyes osztályok' ügyeiről csak az illető főtanítókból álló convent határoz. E' gyülekezetekben minden főtanító döntő szavazattal bír. Szavak' egyenlőségének esetében az elnökség végz. Egyébiránt valamint ennek, úgy minden egyes tanítónak joga van, a' tanulmányi tanácsra hivatkozni. „A' másodos, az az: s z a k t a n i t ó k (Fachlehrer,) csak tanácsadói szavazattal bírnak.“ (4. §.) Az iskolai év' kezdete előtt, az intézet' részére, annak előljárósága által, mindig egy tanórai 's tanítási terv készitendő, melly fölött a' tanítói convent tanácsot tart. Ugyanez, legfőlebb 4 héttel az iskolaév' bezárása előtt, az előljáróság' által fölterjesztendő, helyeslés végett, a' tanulmányi tanácsnak: ez alkalommal a' kézikönyvek is megneveztetvén, mellyek az egyes tanulmányokat illetőleg használatni kívántatnak. (5. §.) A' 6. §-ban a' tanítási rend- és óráknak mind a' tanítók, mind pedig a' tanítványok' részéről pontos megtartása rendelkezik. Az előljáróság' a' tanítók' leczkén évenként többször is megjelenni köteleztetik: a' tanítványoknak otthoni dolgozataikról is tudomást szerezve, nem különben azoknak a' tanítók' által végzendő k i j a v i t á s á r ó l . (7. §.) Az előljáróság' kötelességeihez tartozik, a' tanítói testület' erkölcsi és iskolán kívüli magaviseletére is fölügyelni: (8. §.) úgy szinte időnkint, legalább egyszer minden hónapban, az egész félévre előre meghatározott napokon, tanítói gyűlést tartani: 's a' legifjabb tanító által vezetendő jegyzőkönyvet a' tanulmányi tanácsnak is fölterjeszteni. „Ezen gyülekezeteket az előljáróság' egyszersmind arra használván, hogy valamennyi tanítóban élénk részvétet gerjesszen az intézet' érdekei iránt, 's azoknak öszhangzó közremunkálását előmozdítsa.“ (9. §.) Minden iskolai félév' végével osztályonként próbatét tartatik: melly az őszi félévben nyilvános. (11. §.) „A' magasabb osztálybaí áthelyezés mindig az iskolaév' kezdetekor történik: melly végből az addigi 's következő tanítók' által közösen vizsgálát tartatik, mellyre az előljáró is, ha csak lehet, megjelenni tartozik. Mi magát a' folyótelt illeti, azt az igazgató, tanítói gyűlésben határozza meg...“ (14. §.) „A' tanítványok' fölötti fegyelmet közvetlenül, a' tanítás' közben, minden tanító maga kezeli; az előljáróságnak arra kellvén fölügyelni, hogy ez szeretetteljes komolysággal, és tisztos módon történjék. Büntetési eszközökül, minden tanító használhat: pirogatást, följegyzést, a' tanítványnak padból kiállítását, az iskolai időn kívül, nevezetesen délben, iskolabani visz-

szartartását, (de soha sem éjjel, és fölügyelés nélkül) úgy szinte, ismételve földadott, vagy nagyobbított írásbeli dolgozatokat (mellyek azonban soha se legyenek pusztán mechanicaiak); a' 14 évet meg nem haladott ifjakra nézve testi büntetésnek is van helye, de melly rendesen, csak erkölestelen tettek-, vagy durva ellenszegülésért mondatik ki, 's egyedül mérsékelt számú vessző- (nem pedig bottali) csapásokból állhat, a' tenyérre adatva. Folytonos szorgalmatlanságért csak azon esetben lehet a' büntetés' e' nemét használni, ha a' többi fenyítési szerek sikeretlenek voltak. Szerfölött durva kihágásokért, az iskolai szolga által, ad posteriora adott pálezaütések is használhatatnak; de ezen büntetésre csupán az illető osztályzat' tanítói conventje ítélheti a' bünöst, az előljárónak beleegyezésével. A' felső osztály' (14 évet haladott) tanítványainak irányában semmiféle testi büntetésnek sincs helye, 's annak helyét a' bebörtönözés pótolja; mellyet az igazgató 2-szer tizenkét órára (nappal,) a' tanítói convent pedig 2-szer 24-re terjeszthet ki (tetemesen nagy vétségek' esetében, legalább is 16 éves ifjaknál, éjszakára is). Egyes tanító föl van jogositva (ha tekintélyének föntartása-, vagy valamely tetemes rendzavarás' meggátlásáról van szó), a' vétkes tanítványt azonnal börtönbe vezetetni, miről azonban, további rendelkezés' okáért, az előljáróságot azonnal tudósítani tartozik.“ (15. §.) A' következő §-ok szinte a' tanítványok közt, iskolán kívül is föntartandó jó rend- és fenyíték-, úgy szinte az ez ellen vétők' büntetéséről szólnak. A' nem szüléknél lakó ifjak, tartózkodási helyök, és az ebben történt változás' felől mindig kötelesek az intézeti előljáróságot értesíteni: melly nekik a' gyanus házakat egyenesen eltilthatja. (17. §.) „Minden osztályban kell egy füzetnek lenni, (Lectorheft), mellybe minden, naponkint előforduló mulasztások, rendetlenségek, szorgalomhiány és kiesapongások, valamint az ezekért kimért büntetések is, az illető tanító által beirandók, 's mellyet a' hét' végével az igazgatónak be kell mutatni; ki ennek nyomán szükséges intéseket 'stb. ad, vagy alkalmas büntetéseket szab, vagy pedig a' tanítói convent elébe terjeszti.“ (18. §.)

A' 20-dik §-ban kimondatik, hogy az intézetből kizáratás' büntetése, fegyelmi vétségek' miatt, egyedül csak a' kir. tanulmányi tanács' ítélete után hajthatatik a' rendes tanítványokon végbe. Az ezt illető javaslatok először a' tanítói gyülekezetben hányatnak meg, 's úgy terjesztetnek föl, az előljáróság' véleményezése mellett fensőbb helyre. Iskolai bizonyítványok' valamint a' félévek' végén, ugy az intézetből távozáskor is, ingyen adatnak. (21. §.) Az előljáróság' tisztéhez tartozik, az iskolapénzek' rendes beszédésére is fölügyelni, 's a' tanítóknál semmiféle mellékjövedelmeket nem tűrni, mellyek beigtatásuk' alkalmával a' tanítói jövedelembé világosan beleszámítva nem voltak. (23. §.) Azonban a' tanítványoknak különórákat adni nines megiltva, 's csupán az e' tekintetben gyakorolható visszaélések ellen akar a' törvény gátot emelni. Megtiltja nevezetesen, olly nagy számú tanítványoknak adni különórákat, hogy e' miatt az iskolai rendes tanítás, vagy a' magánoktatás is szenvedjen. Az adott illyetén órák' számát 'stb. a' tanítók' félévenként a' tanulmányi tanácsnak bejelenteni köteleztetnek. A' 26-dik §. az intézet' épületeinek jó karban tartása, félévenként egy építész, és nyilvános orvos általi megvizsgálása 'stb. felől rendelkezik; a' 28-dik pedig az intézet' előljárósága által, ugyanez félévenként beadandó tudósításról; mellyben az egész intézet' belállapotja, tanulók' által tett előmenetel, a' tanítók' részéről kifejtett munkásság 'stb. felől szoros számadás' kívántatik.